

EHDOTUS KANSALLISESTI HAITALLISTEN VIERASLAJIEN HALLINTASUUNNITELMAKSI

12.6.2020

Sisällys

I TAUSTA	2
Haitalliset vieraslajit.....	2
Hallintasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen	3
Hallintasuunnitelman keskeinen sisältö.....	3
Suunnitelmasta poimittuja esimerkkejä.....	4
Hallintasuunnitelman toteuttaminen ja toimenpiteiden rahoitus.....	5
II HALLINTASUUNNITELMA	8
1 Toimenpiteiden luokittelu sekä lajikohtaiset toimenpiteet ja kohdentaminen.....	8
1.1 Vakiintuneet lajit	8
1.2 Suomessa lemmikkeinä tavatut lajit	21
1.3 Suomessa satunnaisesti tavatut lajit.....	22
1.4 Pienen leviämiskäynnin lajit.....	23
2 Yleisiä toimenpidesuosituksia vieraslajien hallintaan.....	23
III ANALYYSI JA TOIMINTASUUNNITELMA TAHATTOMAN TUONNIN JA LEVIÄMISEN VÄYLISTÄ.....	26
1 Leviämisväylien luokittelu.....	26
2 Tulokset	26
2.1 Todetut leviämisväylät.....	26
2.2 Potentiaaliset leviämisväylät.....	27
3 Tavoitteet ensisijaisten väylien hallinnassa ja leviämisen estämisessä	27
3.1 Karkeamisen estäminen.....	27
3.2 Kulkeutuminen kontaminoituneissa tuotteissa tai vektorin mukana	28
4 Ensisijaiset toimenpiteet	28
4.1 Kohdennettu kansalaisvalistus ja yleinen tiedotus.....	28
4.2 Kohdennettu tiedotus kontaminoituun kasviainekseen ja vektoreihin liittyen.....	29
Taulukko 8.1. Leviämisväyläselvitys.....	30
Liite 1	31

I TAUSTA

Haitalliset vieraslajit

Vieraslajit ovat ihmisen avustamana uusille alueille levinneitä lajeja. Vieraslaji ja haitallinen vieraslaji määritellään EU:n vieraslajiasetuksessa¹.

EU:n vieraslajiasetuksen¹ mukaan vieraslajia pidetään haitallisena, jos sen tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan tai haittaavan luonnon monimuotoisuutta. Haitallisia vieraslajeja ei saa tuoda EU:n alueelle tai siirtää jäsenvaltiosta toiseen, kasvattaa, myydä tai muuten pitää hallussaan eikä päästää ympäristöön.

Suomen on yhdessä muiden EU:n jäsenvaltioiden kanssa pyrittävä hävittämään alueellaan jo esiintyviä haitallisia vieraslajeja tai estämään niiden leviäminen. Haitallisten vieraslajien hävittämisestä ja niiden leviämisen estämisestä käytetään jäljempänä nimitystä vieraslajien torjunta. Vieraslajien torjunnan tarkoituksena on turvata luonnon monimuotoisuutta ja ekosysteemien toimintaa sekä näihin perustuvia hyötyjä ihmisten hyvinvoinnille.

EU:n vieraslajiasetus edellyttää, että jäsenvaltioissa on käytössä tehokkaita hallintatoimenpiteitä EU:n vieraslajiluettelon sisältämien laajalle levinneiden vieraslajien torjumiseksi. Jokainen jäsenvaltio päättää toimenpiteistä itse. Vieraslajiasetuksen mukaan toimenpiteet eivät saa kohtuuttomasti rasittaa ympäristöä, ja toimenpiteistä saatavien hyötyjen on oltava kustannuksia suuremmat. Jäsenvaltioiden on lisäksi asetettava toimenpiteet tärkeysjärjestykseen sen perusteella, kuinka suuri riski torjuttavista lajeista aiheutuu ja miten kustannustehokkaita toimenpiteet ovat.

EU:n osalta haitalliset vieraslajit, joihin torjunta kohdistetaan, määritellään EU:n vieraslajiluettelossa. Luettelon hyväksyy EU:n komissio. Ensimmäinen EU:n vieraslajiluettelo tuli voimaan 3.8.2016. Luetteloa täydennettiin ensimmäisen kerran 2.8.2018 ja toisen kerran 15.8.2019.

¹ [Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus \(EU\) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta.](#)

Suomen oma kansallinen vieraslajiluettelo hyväksyttiin valtioneuvoston asetuksella² 1.6.2019 (Kansallisesti haitallisten vieraslajien luettelo, liite 1). Kansallisen luettelon laatimisperusteita on selostettu valtioneuvoston asetuksen perustelumuiistiossa³. Vaikka EU:n vieraslajiasetus ei suoraan koske kansallisen luettelon lajeja, niihin sovelletaan kuitenkin EU:n vieraslajiasetuksen määritelmiä, kieltoja ja torjunnan periaatteita. Tästä säädetään kansallisessa vieraslajilaissa⁴.

Hallintasuunnitelman laatiminen ja hyväksyminen

Vieraslajilain⁴ mukaan maa- ja metsätalousministeriö hyväksyy suunnitelmat EU:n vieraslajiasetuksessa tarkoitettujen torjuntatoimenpiteiden selvittämiseksi ja ohjaamiseksi. Vastaavat suunnitelmat eli suunnitelma hallintatoimenpiteistä sekä tahattomia leviämistä koskeva analyysi on tarpeen laatia myös kansallisesti määriteltyjen haitallisten vieraslajien torjumiseksi, vaikkei vieraslajilaissa tätä suoraan edellytetä.

Ministeriö teetti vuonna 2019–2020 suunnitelmaa varten selvityksen siitä, miten laajasti kansallisen vieraslajiluettelon lajeja esiintyy Suomessa ja miten niitä voidaan kustannustehokkaimmin torjua.

Selvitys ja sen pohjalta tehty suunnitelmaehdotus kansallisesti haitallisten vieraslajien torjumiseksi laadittiin niin kutsutussa FIN-HAVI -hankkeessa (Kansallisesti haitallisten vieraslajien levinneisyys, leviämistä, riskit ja hallintatoimenpiteet FIN-HAVI). FIN-HAVI-hankkeen toteuttivat Luonnonvarakeskus (koordinaattori) ja Suomen ympäristökeskus.

Hallintasuunnitelman keskeinen sisältö

Kansallisesti haitallisista vieraslajeista aiheutuvan riskin ja torjuntakeinojen kustannusten ja hyötyjen perusteella arvioitiin ja valittiin ne ensisijaiset hallintatoimenpiteet, joihin Suomessa

² [Valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 740/2019 ja sen liitteenä oleva kansallinen luettelo.](#)

³ [Valtioneuvoston asetuksen perustelumuiistio \(pdf\).](#)

⁴ [Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta \(1709/2015, vieraslajilaki\), 9 §.](#)

kannattaa panostaa. Riskiarvio perustuu haitallisten vieraslajien lajiominaisuuksiin, lajeista aiheutuviin haittoihin, lajien leviämisen- ja menestymismahdollisuuksiin ilmastossamme, lajien tämän hetken leviämisen vaiheeseen ja nykyiseen levinneisyyteen sekä käytettävissä oleviin torjuntakeinoihin.

Leviämisen eri vaiheissa olevat haitalliset vieraslajit vaativat erilaisia torjuntatoimia. Tehokkainta on, jos lajin tuonti tai leviäminen uudelle alueelle pystytään kokonaan estämään. Jos laji on levinnyt laajalle eikä sen torjuminen tai hävittäminen ole teknisesti mahdollista tai taloudellisesti mielekästä, voidaan tavoitteeksi asettaa kannan rajoittaminen tai lajin leviämisen estäminen uusille alueille haittojen minimoimiseksi.

Suunnitelmasta poimittuja esimerkkejä

- Hävitetään kurturuusu kiireellisimmin luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmilta alueilta ja niiden läheisyydestä etenkin saaristosta ja rannikolta. Tehdään torjuntaa myös sisämaassa: Hävitetään ja estetään kurturuusukasvustojen leviämistä tienvarsilla, piholla ja puutarhoissa.
- Keskitetään komealupiinin torjunta luonnonsuojelualueille, uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien läheisyyteen sekä tieympäristössä arvokkaille piennarniityille, joilla on monipuolinen niittylajisto.
- Estetään kanadanvesiruton leviäminen luonnonsuojelullisesti arvokkaimmille kohteille, jonne myös poistotoimet priorisoidaan.
- Tehostetaan minkin poistopyyntiä ensisijaisesti saaristossa sekä linnuston kannalta tärkeillä kosteikkoalueilla ja uhanalaisten ja taantuneiden lintujen pesimäalueilla sekä taimenpuroilla.
- Kiinnitetään espanjansiruetanan torjunnassa erityistä huomiota esiintymiin ja leviämisyliin, joista laji leviää helposti ympäristöön. Estetään lajin leviäminen taimien, puutarhajätteen ja maansiirtojen mukana. Lisäksi kannustetaan poistamaan laji tavattaessa piholla, puutarhoissa ja julkisilla alueilla sekä järjestämään torjuntatalkoita.
- Jatketaan aktiivista tiedotusta kaikkien kansallisesti haitallisten vieraslajien maahan-tuontikiellosta, kasvattamiskiellosta ja ympäristöön päästämiskiellosta. Kiinnitetään

leviämisväylien osalta erityistä huomiota puutarhajätteen oikeaan käsittelyyn ja tuhoamiseen. Kehotetaan lemmikkien omistajia varmistamaan, ettei lemmikki pääse liisääntymään eikä karkaamaan.

Hallintasuunnitelman toteuttaminen ja toimenpiteiden rahoitus

Vieraslajilain mukaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY-keskus) valvoo EU:n vieraslajiasetukseen ja kansalliseen lakiin sisältyvien kieltojen ja velvoitteiden noudattamista.⁵ Kielto ja velvoitteet sekä laissa säädettyt tehosteet niiden noudattamiseksi auttavat osaltaan torjumaan haitallisia vieraslajeja. Kieltoja ja velvoitteita voidaan käyttää silloin, kun haitallisen vieraslajin leviämisestä vastuussa oleva taho voidaan yksiselitteisesti osoittaa. Merkittävin osa vieraslajien torjunnasta kohdistuu kuitenkin esiintymiin, joiden alkuperä ja leviämistapa eivät ole tiedossa eikä torjunnasta vastaavaa tahoja ole. Hallintasuunnitelmassa käsitellään erityisesti tällaisten vieraslajiesiintymien torjuntaa.

Vieraslajilaissa ei säädetä siitä, kenen tehtävänä on toteuttaa hallintasuunnitelmaa. Viranomaiset huolehtivat vieraslajien torjunnasta muussa laissa säädetyn toimivaltansa mukaisesti. ELY-keskuksen ja kunnan tehtävänä on edistää luonnonsuojelua alueellaan.⁶ Kunnan tulee alueellaan valvoa ja edistää ympäristönsuojelua siten, että luontoa ja muuta ympäristöä suojelemalla, hoitamalla ja kehittämällä turvataan kunnan asukkaille terveellinen, viihtyisä ja viirikkeitä antava sekä luonnontaloudellisesti kestävä elinympäristö.⁷ Esimerkiksi Väyläviraston tehtävänä on muun ohella vastata valtion tie- ja rataverkosta ja niihin kohdistuvien toimien yhteensovittamisesta.⁸ Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin kuuluu muun ohella luonnonsuojelualueverkoston hoito ja käyttö sekä näiden tehtävien hoitoon tarkoitettujen muiden

⁵ Tuontikieltoa EU:n alueelle valvoo Tulli. Etelä-Suomen aluehallintovirasto valvoo haitallisten vieraslajien hyödyntämiseen myöntämiensä lupien noudattamista.

⁶ [Luonnonsuojelulaki \(1096/1996\), 6 §.](#)

⁷ [Laki kuntien ympäristönsuojelun hallinnosta \(64/1986\), 3 §.](#)

⁸ [Laki Väylävirastosta \(862/2009\), 2 §.](#)

maa- ja vesialueiden sekä muun omaisuuden hoito.⁹ Suomen riistakeskuksen tehtävät ja niiden rahoitus säilyivät entisellään, vaikka supikoiran ja eräiden muiden aiempien riistaeläinlajien sääntely siirrettiin vieraslajilain muutoksella vuonna 2019 metsästyslaista vieraslajilakiin.

EU:n vieraslajiasetus ja kansallinen lainsäädäntö eivät edellytä kaikkien vieraslajiesiintymien torjuntaa. Hallintatoimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa on otettava huomioon haitallisesta vieraslajista aiheutuvat vahingot ja niiden todennäköisyys sekä toimenpiteiden kustannukset suhteessa niistä saataviin hyötyihin. Hallintasuunnitelmaa varten tehdyn selvityksen perusteella voidaan todeta, että nykyisin käytössä olleet torjuntakeinot kuten ELY-keskusten ja kuntien vieraslajityö, vapaaehtoiset toimenpiteet sekä tiedottaminen ja neuvonta täyttävät myös vieraslajilainsäädännön vaatimukset.

Hallintasuunnitelmassa kuvataan vastuu- ja yhteistyötahot toimenpiteiden toteuttamisessa sekä esitetään toteutuksen aikataulu. Tarkoituksena on, että viranomaiset ja muut toimijat käyttävät hallintasuunnitelmaa hyväkseen niille kuuluvassa vieraslajien torjunnassa, jotta toimenpiteet ja niiden vaatimat voimavarat voidaan kohdistaa mahdollisimman tehokkaasti.

Luonnonvarakeskus koordinoi hallintasuunnitelmassa esitettyjä toimenpiteitä ja niiden seuranta. Luonnonvarakeskuksen johdolla toimiva kansallinen verkosto vieraslajien asiantuntijoista tukee vieraslajien seuranta.

Kuten edellä on todettu, viranomaiset toteuttavat niille kuuluvaa vieraslajien torjuntaa osana laissa säädettyä toimintaansa. Vieraslajien torjunnan tehostamiseksi hallitusohjelman 2019 mukaisesti myönnettiin maa- ja metsätalousministeriölle vuodelle 2020 budjettirahaa 0,8 miljoonaa euroa. Tästä rahasta vieraslajihallinnan valtakunnallisen koordinoinnin tehostamiseksi siirrettiin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen toimintamomentille pysyvästi yksi lisähenkilötyövuosi sekä vieraslajeja koskevan viestinnän sekä vieraslajiriskien hallinnan tehostamiseksi Luonnonvarakeskuksen momentille pysyvästi kaksi lisähenkilötyövuotta. Eduskunta päättää budjetista vuosittain (hallitusohjelman 2019 kirjausten osalta vuosina 2021-2023). Vieraslajien hallintaa parantaviin tutkimus-, selvitys- ja kehittämishankkeisiin on mah-

⁹ [Laki Metsähallituksesta \(234/2016\), 5 §.](#)

dollista hakea tilannekohtaisesti ja tarpeen mukaan erillistä hankerahoitusta esimerkiksi valtioneuvoston yhteisenä selvitys- ja tutkimustoimintahankkeena (VN TEAS) tai EU:n Life+ -hankkeena.

II HALLINTASUUNNITELMA

1 Toimenpiteiden luokittelu sekä lajikohtaiset toimenpiteet ja kohdentaminen

Riskianalyysin perusteella kansallisesti haitallisten vieraslajien luettelon lajeista ja lajiryhmistä voidaan erottaa neljä ryhmää niiden nykylevinneisyyden, leviämiskäytön sekä vaadittavien hallintatoimenpiteiden perusteella. Hallintatoimet on kussakin ryhmässä esitetty niiden tärkeysjärjestyksessä. Joistakin eläinryhmistä luettelo on nostettu lajikohtaiseen käsittelyyn sellaisia lajeja, joiden on arvioitu edellyttävän yksityiskohtaisempaa tarkastelua Suomessa.

Kaikkien kansallisesti haitallisten vieraslajien luetteloon kuuluvien lajien maahantuonti, kasvattaminen, myynti ja muu hallussapito sekä ympäristöön päästäminen on kielletty. Poikkeuksellisesti omistaja saa pitää EU:n luetteloon tai kansalliseen vieraslajiluetteloon vieraslajieläimen lemmikkinä sen luonnolliseen kuolemaan saakka. Ehtona on, että eläintä on pidetty lemmikkinä jo ennen lajin ottamista luetteloon. Omistajan on myös varmistettava, ettei lemmikki voi lisääntyä eikä karata.

1.1 Vakiintuneet lajit

Ryhmään 1 kuuluvat lajit ovat: **alaskanlupiini, hamppuvillakko, tarhatatar, japanintatar, sahalinintatar, kanadanvesirutto, komealupiini, kurturuusu, lännenpalsami, minkki, hietasilisko, vihersammakot, alppivesilisko ja espanjansiruetana.**

Tähän ryhmään kuuluvat kaikki lajit, joilla on lisääntyvä populaatio Suomessa: luettelon kaikki kasvilajit (alaskanlupiini, hamppuvillakko, tarhatatar, japanintatar, sahalinintatar, kanadanvesirutto, komealupiini, kurturuusu ja lännenpalsami), ja muista lajiryhmistä minkki, hietasilisko, vihersammakot, alppivesilisko ja espanjansiruetana.

Kasveista laajalle levinneille lajeille (kanadanvesirutto, komealupiini ja kurturuusu) suositellaan ensisijaiseksi toimenpiteeksi levinneisyyden rajoittamista alueilta, joissa ne voivat aiheuttaa suurta haittaa luonnon monimuotoisuudelle. Vähälukuisemmat kasvilajit (hamppuvillakko, lännenpalsami ja alaskanlupiini) pyritään hävittämään ja saapuminen maahan pyritään estämään.

Petoeläimistä minkille suositellaan runsauden rajoittamista poistopyynnillä erityisesti sellaisilla alueilla, joissa se voi aiheuttaa suurta haittaa, kuten saaristossa ja lintukosteikoilla. Hieta-sisiliskolle, vihersammakoille, alppivesiliskolle ja espanjansiruetanalle suositellaan niiden poistamista ja levinneisyyden rajoittamista.

Ensisijaiset hallintatoimenpiteet näille lajeille ovat:

1.1.1 Kurtturuusu

Hävitetään kurtturuusu kiireellisimmin luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmilta alueilta ja niiden läheisyydestä:

- Saaristossa ja mannerrannoilla sijaitsevien luonnonsuojelualueiden sekä uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien ja luontotyyppien (kuten merenrantaniityt, hiekkarannat ja dyynit) esiintymien läheiset kasvustot
- Saaristossa ja rannikolla esiintyvien luontodirektiivin lajien ja uhanalaisten luontotyyppien esiintymien läheisyydestä
- Saaristossa luonnonsuojelualueiden ulkopuolella olevat villiintyneet ja istutetut kasvustot
- Sisämaassa sijaitsevien luonnonsuojelualueiden, rantojen, harjualueiden ja uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymien läheiset villiintyneet ja istutetut kasvustot
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Metsähallitus, ELY-keskusten Y-vastuualue, muut maanomistajatahot (mm. valtio, kunnat, yksityiset maanomistajat).
 - Aikataulu: 2020–, jatkuva.

Laaditaan edellä mainitun toimenpiteen tueksi alueelliset toimintasuunnitelmat kurtturuusun torjumiseksi saaristoalueilla (Suomenlahti, Saaristomeri, Selkämeri, Merenkurkku ja Perämeri) luonnonsuojelualueiden ulkopuolella.

- Tehdään tarvittavia lisäinventointeja; arvioidaan rahoitustarve ja varmistetaan toiminnalle riittävä rahoitus; hankitaan koordinaattorit ja toimijat torjunnalle.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Metsähallitus, ELY-keskusten Y-vastuualue, muut maanomistajatahot (mm. valtio, kunnat, yksityiset maanomistajat).
 - Aikataulu: 2020–, toimintasuunnitelmat 2021, jatkuva.

Hävitetään kurtturuusu tie-, katu- ja muista rakennetuista ympäristöistä alla olevan kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti:

1. Luontoarvoiltaan tärkeät kohteet (uhanalaisten lajien esiintymien läheisyys, suojelu-alueita halkovat tiet, arvokkaat luontotyytit kuten niityt ja paahdeympäristöt)
2. Rantojen lähellä olevat istutukset (myös vesiväyliin liittyvät: kanavat, lossirannat ym.)
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten Y- ja L-vastuualueet, kunnat, Kuntaliitto.
 - Aikataulu: 2020–, jatkuva.

Laaditaan edellä mainitun toimenpiteen tueksi alueelliset toimenpidesuunnitelmat, joissa selvitetään tarkemmin tie- ja rata-alueiden kurturuusiesiintymät, arvokkaat luontokohteet sekä niiden vaatimat toimenpiteet ja kustannukset.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten Y- ja L-vastuualueet, kunnat, Kuntaliitto.
- Aikataulu: 2020–, jatkuva.

Hävitetään ja estetään kurturuusukasvustojen leviämistä tienvarsilla, puistoissa, parkkipaikoilla ja muilla yleisillä alueilla sekä piholla ja puutarhoissa, joilla ei ole erityisiä luontoarvoja.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten L-vastuualueet, kunnat, seurakunnat, taloyhtiöt ja muut yksityiset maanomistajat.
- Aikataulu: 2020–.

Kehitetään moottoriteiden ja muiden 2-ajorataisten teiden laajojen kurturuusuistutusten torjuntavaihtoehtoja ja liitetään haitallisten vieraslajien poistot muihin tienparannustöihin.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten L-vastuualue.
- Aikataulu: 2020–.

Torjuntamenetelmät

Suosittelaa käytettäväksi ensisijaisesti mekaanisia torjuntamenetelmiä. Ks. päivittyvä tieto torjuntamenetelmistä vieraslajiportaalin [kurturuusun lajikortista](#).

1.1.2 Komealupiini

Hävitetään komealupiini kiireellisimmin luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaimmilta alueilta ja niiden läheisyydestä:

- Luonnonsuojelualueet
- Uhanalaisten lajien ja luontotyyppien (mm. perinnebiotoopit, harjumetsät, paahdeympäristöt) esiintymien läheisyydessä sijaitsevat kasvustot

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Metsähallitus, ELY-keskusten Y-vastuualue), yksityiset maanomistajat.
- Aikataulu: jatkuva.

Torjutaan komealupiini tie-, katu- ja muista rakennetuista ympäristöistä alla olevan kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti:

1. Luontoarvoiltaan arvokkaat tienvarsikohteet, kuten uhanalaisten tai silmälläpidettävien lajien esiintymien läheisyys, suojelualueita halkovat tiet, arvokkaat luontotyytit kuten niityt ja paahdeympäristöt
2. Tie- ja katujaksot sekä muut alueet, joille komealupiini on vasta leviämässä
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten L- ja Y-vastuualueet, kunnat.
 - Aikataulu: 2020–, jatkuva.

**Luodaan arvokkaiden luontokohteiden suojaksi vähintään 50 metrin lupiinivapaa puskuri-
vyöhyke, jolta lupiinit pidetään pysyvästi poissa.**

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten L- ja Y-vastuualueet, kunnat.
- Aikataulu: 2020–, jatkuva.

Laaditaan edellä mainittujen toimenpiteiden tueksi alueelliset toimenpidesuunnitelmat, joissa selvitetään tarkemmin tiestön komealupiiniesiintymien sijoittuminen arvokkaiden luontokohteiden läheisyyteen sekä niiden vaatimat toimenpiteet ja kustannukset.

Tunnistetaan myös sellaiset lupiinien voimakkaasti valtaamat kohteet, jotka eivät ole uhka luontoarvoille ja joiden torjunta on nykyisellään kustannustehotonta; käsitellään ne normaalien niittokäytäntöjen mukaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten L- ja Y-vastuualueet, kunnat.
- Aikataulu: 2020–, jatkuva.

Hidastetaan komealupiinin leviämistä tie- ja rataympäristöissä ja muilla yleisillä alueilla sekä estetään sen leviäminen aiemmin lupiinista vapaille tiejaksoille.

- Kehitetään tienvarsiniittojen käytäntöjä ja menetelmiä niin, että komealupiinin leviäminen hidastuu.
- Tunnistetaan tiejaksot, joilla lupiinia ei vielä ole lainkaan ja pyritään torjumaan ne mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

- Selvitetään mahdollisuuksia puhdistaa tienvarsiniittoon käytettävät koneet siirryttäessä lupiinivapaille tiejaksoille.
- Selvitetään niitetyn kasvimassan keräilyn järjestäminen tienvarsiniittojen yhteydessä (esimerkiksi tilanteissa, joissa niitto joudutaan suorittamaan kukinnan vaiheen kannalta epäedullisessa vaiheessa).
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Väylävirasto, ELY-keskusten L- ja Y-vastualueet, kunnat, yksityiset maanomistajat, urakoitsijat.
 - Aikataulu: jatkuva.

Parannetaan tiedon tasoa tiealueiden arvokkaista luontokohteista, jotta torjuntatoimet osataan kohdistaa kustannustehokkaasti oikeille alueille.

- Määritellään ja inventoidaan tieympäristön arvokkaat luontokohteet ja komealupiinin esiintyminen niiden läheisyydessä.
- Suunnitellaan arvokkaimmille kohteille torjuntatoimet paikkakohtaisesti.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskusten Y- ja L-vastualueet, kunnat, Suomen ympäristökeskus.
 - Aikataulu: jatkuva.

Estetään komealupiinin leviäminen metsiin ja käynnistetään torjuntatoimet myös metsäympäristöissä.

- Torjutaan komealupiinit välittömästi esim. uudistusaloilla (torjunta on tehokkainta lupiinien ollessa vielä taimivaiheessa).
- Kiinnitetään huomiota metsätyökoneiden kulkuun, jotta siemenet eivät kulkeudu vieraslajikasvustoista hakkuualoille.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Metsähallitus, metsänomistajat, urakoitsijat, metsänhoitoyhdistykset, Suomen metsäkeskus.
 - Aikataulu: jatkuva.

Torjuntamenetelmät

Suosittelaa käytettäväksi ensisijaisesti mekaanisia torjuntamenetelmiä. Ks. päivittyvä tieto torjuntamenetelmistä vieraslajiportaalin [komealupiinin lajikortista](#).

1.1.3 Japanintatar, sahalinintatar, tarhatatar

Hävitetään luontoon levinneet isojen tatarlajien muodostamat kasvustot alla olevan kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti:

1. Luonnonsuojelualueilta ja niiden välittömästä läheisyydestä
2. Alueet uhanalaisten lajien havaintopaikkojen tai muuten arvokkaiden luontokohteiden läheisyydessä
3. Muut alueet luonnossa
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Metsähallitus, maanomistajat.
 - Aikataulu: jatkuva.

Hävitetään asutuksen ja tiestön piirissä olevat isojen tatarlajien esiintymät.

- Poistetaan kaikki esiintymät, jotka ovat syntyneet tahattomasti maa-aineksen mukana kulkeutuneista maavarren kappaleista.
- Niitetään tatar kasvustot tienvarsilta ja poistetaan ne tienparannushankkeiden yhteydessä.
- Poistetaan tatar esiintymät pihoilta, puutarhoista ja puistoista sekä niiden välittömästä läheisyydestä.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: kunnat, yksityiset maanomistajat ja taloyhtiöt, viheralan toimijat, Väylävirasto ja ELY-keskusten L- ja Y-vastualueet.
 - Aikataulu: jatkuva.

Torjuntamenetelmät

Suosittelaa käytettäväksi ensisijaisesti mekaanisia torjuntamenetelmiä. Ks. päivittyvä tieto torjuntamenetelmistä vieraslajiportaalin lajikorteista:

- [japanintatar](#)
- [sahalinintatar](#)
- [tarhatatar](#)

1.1.4 Kanadanvesirutto

Estetään lajin leviäminen.

- Tiedotetaan veneiden, pyydysten ja muiden kalastusvälineiden huolellisen puhdistamisen tärkeydestä leviämisen rajoittamisen yhteydessä.
- Estetään leviäminen alueilla, joilla vesiruttoa tavataan vain harvakseltaan sekä nykyisen levinneisyysalueen ulkopuolella.
- Kielletään vesikulkuneuvojen siirto luonnonsuojelullisesti arvokkaille pienvesille (esim. kalkkilammet). Kunnat voivat hakea rajoituksia vesiliikenteelle [ympäristöhallinnon ohjeiden](#) mukaisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus, kunnat, ammatti- ja vapaa-ajan kalastajat, vesialueiden omistajat.
- Aikataulu: jatkuva.

Kartoitetaan nykytilaa.

- Kartoitetaan vesiruton nykytilaa etenkin suojelualueilla ja uhanalaisilla luontotyypeillä veneilykieltoalueiden ja poistotoimien priorisoimiseksi.
- Ohjeistetaan ja mahdollistetaan teknisesti, että vesiruton runsausarviot tehdään yhteisellä menetelmällä vieraslajiportaaliin.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Metsähallitus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus.
 - Aikataulu: 2020–2030.

Kehitetään poistomenetelmiä.

- Tutkitaan poistomenetelmiä ja niiden vaikutuksia erityyppisissä järvissä ja tiedotetaan tuloksista ja kertyneistä kokemuksista.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, ProAgria.
 - Aikataulu: 2020–2030.

Priorisoidaan poistotoimet luonnonsuojelullisesti arvokkaimmille kohteille: poistetaan lajia alla olevan kiireellisyyjärjestyksen mukaisesti:

1. Suojelualueet, joilla poisto on tarpeen arvokkaan lajiston ja luontotyyppien turvaamiseksi; poiston mahdolliset riskit kuitenkin mietittävä tarkkaan ja minimoitava poistomenetelmää valittaessa
2. Uhanalaiset luontotyypit, esim.
 - a. Runsasravinteiset järvet
 - b. Runsasravinteiset lammet
 - c. Runsaskalkkiset järvet Pohjois-Suomessa
 - d. Kalkkilammet Etelä- ja Pohjois-Suomessa
3. Alueet, joilla vesirutto aiheuttaa merkittävää haittaa virkistyskäytölle, massakasvustoja on usein tai taantumista ei ole näkyvissä
4. Virkistysalueet, jotka voivat toimia vesiruton mahdollisina leviämisylinä luonnonsuojelullisesti arvokkaille alueille
 - a. Kalastuspaikat (viehekalastus, verkkokalastus, nuottoaus)

- b. Uimarannat
- c. Venesatamakohteiden priorisointi voidaan tehdä esim. asukastiheyden perusteella
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Suomen ympäristökeskus.
 - Aikataulu: jatkuva.

Torjutaan kustannustehokkaasti.

- Poistetaan vesiruttoa latvavesistöistä ennen alempana sijaitsevia vesistöjä leviämisen rajoittamiseksi.
- Pyritään ottamaan poistettu kasvimassa hyötykäyttöön, jotta voitaisiin lisätä poiston kannattavuutta.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, vesialueiden omistajat, vesistöku-
nostusyritykset.
 - Aikataulu: 2020-.

Torjuntamenetelmät

Ks. päivittyvä tieto torjuntamenetelmistä vieraslajiportaalin [kanadanvesiruton lajikortista](#).

1.1.5 Alaskanlupiini, hamppuvillakko, ja lännenpalsami

Hävitetään lajien esiintymät.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, viheralan toimijat, puutarhaharrastajat, maanomistajat.
- Aikataulu: välittömästi.

Estetään alaskanlupiinin levittäytymistä maahan tiedotuksen avulla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Tulli, Ruokavirasto, puutarhakauppa, viheralan toimijat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Valistetaan puutarhaharrastajia lajien maahantuontikiellosta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Tulli, Ruokavirasto puutarhakauppa, viheralan toimijat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Torjuntamenetelmät

Suositteluaan käytettäväksi ensisijaisesti mekaanisia torjuntamenetelmiä. Ks. päivittyvä tieto torjuntamenetelmistä vieraslajiportaalin lajikorteista:

- [alaskanlupiini](#)
- [hamppuvillakko](#)
- [lännenpalsami](#)

Haitallisen vieraslajikasvin kasvatuskielto

Pekka Kemppainen, maa- ja metsätalousministeriö

Kasvatuskielto

Haitallisen vieraslajikasvin kasvattaminen on kielletty (vieraslajilain 11 §). Vieraslajilaissa ei ole erikseen määritelty, mitä haitallisen vieraslajin kasvattamisella tarkoitetaan. Vieraslajikasveille on ominaista, että ne leviävät ympäristössä luonnostaan voimakkaasti ilman kylvämistä tai istuttamista. Jos kiinteistöllä kasvaa ympäristöstä levinnyt esiintymä, voidaan sille soveltaa kasvatuskieltoa?

Kun haitallista vieraslajikasvia kasvaa kiinteistöllä, joka on omistajansa tai haltijansa jatkuvassa käytössä ja hoidossa, maa- ja metsätalousministeriön käsityksen mukaan lajin esiintyminen kiinteistöllä on perusteltua rinnastaa lajin kasvattamiseen. Haitallisen vieraslajikasvin esiintymä ei tällöin käytännössä eroa kiinteistöllä esiintyvien muiden lajien esiintymistä. Näin tulisi katsoa siitä riippumatta, miten vieraslajikasvi on alkuaan levinnyt kiinteistölle ja onko kyse lajin aktiivisesta hoidosta vai pelkästään sen passiivisesta sietämisestä.

Kasvatettu esiintymä pitää hävittää

Koska haitallisen vieraslajin kasvattaminen on kielletty, kiinteistön omistajan tai haltijan on hävitettävä kasvattamansa haitallisen vieraslajikasvin esiintymä alueeltaan. Vieraslajilain mukaan voi kuitenkin olla riittävää, että hävittämisen sijaan lajin leviäminen estetään tehokkaasti.

Hävittämisvelvoite voi siis koskea myös naapurikiinteistöltä tai muualta ympäristöstä levinneitä esiintymiä, vaikka niitä ei aktiivisesti kasvatettaisi. Esimerkiksi naapurustossa olisikin syytä ryhtyä torjuntaan samanaikaisesti ja yhteistyössä, jotta lajin uudelleen leviäminen saataisiin tehokkaasti estettyä.

Kunta vastaa yleisten alueiden omistajana, ettei haitallisten vieraslajikasvien anneta lisääntyä kunnalle kuuluvilla alueilla. Etenkin säännöllisessä hoidossa olevilla kunnan alueilla kuten katujen viheralueilla, puistoissa ja uimarannoilla haitallisen vieraslajikasvin esiintymät on vieraslajilain näkökulmasta perusteltua yleensä rinnastaa lajin kasvattamiseen.

Tienpitäjä vastaa tiehen kuuluvien alueiden hoidosta ja kunnossapidosta. Näiden alueiden pinta-ala on erittäin suuri, ja kunnossapidon tarve ja sisältö vaihtelevat samoillakin tieosuuksilla merkittävästi. Tämä on otettava huomioon arvioitaessa sitä, onko haitallisen vieraslajikasvin esiintymä tiehen kuuluvalla alueella perusteltua rinnastaa kasvattamiseen.

Kurtturuusun kasvatuskiellon siirtymäaika

Kurtturuusua käytetään laajasti pihojen, puutarhojen ja yleisten alueiden koriste- ja hyötykasvina. Koska kyse on laajalle levinneestä ja yleisesti kasvatettavasta lajista, kiinteistönomistajille on ollut välttämätöntä varata siirtymäaika kiellon noudattamiseksi. Siirtymäaika on tarpeen myös ELY-keskukselle valvovana viranomaisena, jotta toimeenpanoon voidaan valmistautua.

Kurtturuusun kasvattaminen on kielletty 1.6.2022 alkaen eli kolmen vuoden kuluttua asetuksen voimaantulosta. On tärkeä huomata, että kurtturuusun myyntikielto kuten muutkin kiellot kasvatusta lukuun ottamatta tulivat voimaan 1.6.2019 ilman siirtymäaika.

1.1.6 Minkki

Tehostetaan minkin poistopyyntiä ensisijaisesti saaristossa sekä linnuston kannalta tärkeillä kosteikkoalueilla ja uhanalaisten ja taantuneiden lintujen (ml. riistalinnut) pesimäalueilla.

Pyydetään minkkiä myös taimenpuroilla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, Metsähallitus, ELY-keskukset, kunnat, metsästäjät, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Tehostetaan minkinpyyntiä erityisesti kevättalvella ja keväällä, jotta varmistetaan mahdollisimman pieni minkkikanta lintujen pesimäaikaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen riistakeskus, Metsähallitus, ELY-keskukset, metsästäjät, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Lisätään viestintää minkin tehokkaan ja oikein toteutetun pyynnin varmistamiseksi koskien myös muita kuin ensisijaisia pyyntialueita.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus, Ruokavirasto, ELY-keskukset, Suomen ympäristökeskus, metsästysseurat, kunnat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva

Annetaan turkiseläinten suojelua koskeva asetus, jolla säädetään aitaamisvelvoite minkin karkaamisen estämiseksi.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö.
- Aikataulu: 2020

1.1.7 Espanjansiruetana

Poistetaan lajin yksilöt tavattaessa. Kiinnitetään erityistä huomiota esiintymiin ja tilanteisiin (taimistot, joutoalueet, puutarhajäte, maansiirrot), joista laji leviää helposti ympäristöön.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: kunnat, ELY-keskukset, maanomistajat, etu- ja kansalaisjärjestöt, kansalaiset.
- Aikataulu: jatkuva.

Estetään lajin leviämistä ja runsastumista tiedotuksen ja valistuksen avulla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, ELY-keskukset, Ruokavirasto, viheralan toimijat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Järjestetään paikallisia torjuntatalkoita sekä kannustetaan lajin poistamiseen julkisilla alueilla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: kunnat, ELY-keskukset, maanomistajat, etu- ja kansalaisjärjestöt.
- Aikataulu: jatkuva.

Torjuntamenetelmät

Ks. päivittyvä tieto torjuntamenetelmistä vieraslajiportaalin [espanjansiruetanan lajikortista](#).

On huomattava, että ammattimaisella toimijalla on velvollisuus estää espanjansiruetanan leviäminen hallinnassaan olevan alueen ulkopuolelle esimerkiksi mullan, maa-aineksen tai kasvien mukana (Vieraslajilaki: 5 § Toimijan huolehtimisvelvollisuus).

1.1.8 Hietasisilisko, vihersammakot, alppivesilisko

Selvitetään lajien esiintyminen Suomessa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Suomen ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus.
- Aikataulu: 2021–.

Poistetaan havaitut yksilöt ja estetään lajin leviämistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset.
- Aikataulu: jatkuva.

Valistetaan maahantuontikiellosta, kasvattamiskiellosta ja ympäristöön päästämiskiellosta. Kehotetaan lemmikkien omistajia varmistamaan, ettei lemmikki pääse lisääntymään eikä karkaamaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, harrastajayhdistykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Haitallisten vieraslajieläinten pyydystäminen ja tappaminen

Pekka Kemppainen, maa- ja metsätalousministeriö

Haitallisten vieraslajilintujen ja nisäkkäiden pyydystämisestä ja tappamisesta säädetään vieraslajilaissa, metsästyslaissa ja eläinsuojelulaissa, minkä lisäksi on otettava huomioon luonnonsuojelulaista johtuvat velvoitteet. Myös muiden haitallisten vieraslajieläinten pyydystämässä ja tappamisessa on noudatettava eläinsuojelulainsäädäntöä sekä luonnonsuojelulakia.

Eläinsuojelulain mukaan eläimelle ei saa aiheuttaa tarpeetonta kipua ja tuskaa. Eläin on lopetettava mahdollisimman nopeasti ja kivuttomasti, ja lopetuksen saa tehdä vain se, jolla on riittävät tiedot eläinlajin lopetusmenetelmästä ja lopetustekniikasta ja myös riittävä taito toimenpiteen suorittamiseksi (eläinsuojelulain 3 ja 32 §).

Haitallisten vieraslajilintujen ja nisäkkäiden pyydystämiseen ja tappamiseen sovelletaan, mitä metsästyslaissa ja metsästysasetuksessa säädetään rauhoittamattomista eläimistä (vieraslajilain 16 §). Sallituista pyyntivälineistä ja -menetelmistä säädetään sekä vieraslajilaissa että metsästyslainsäädännössä.

Vieraslajin yksilöiden pyydystämällä tai tappamisella ei saa aiheuttaa luonnonsuojelulaissa kiellettyä häiriötä rauhoitettujen eläinlajien yksilöille erityisesti niiden lisääntymisaikana, tärkeillä muuton aikaisilla levähdysalueilla tai muutoin niiden elämänkierron kannalta tärkeillä paikoilla. Lajit on tunnistettava varmuudella. Jos tarkoituksena on pyydystää tai tappaa vieraslajin yksilöitä luonnonsuojelualueella, siihen on oltava joko alueen rauhoitusmääräysten mukainen oikeus tai lupa poiketa rauhoitusmääräyksistä.

Henkilön, joka aikoo pyydystää tai tappaa haitallisen vieraslajilinnun tai -nisäkkään, on tunnettava vieraslajilain, metsästyslain, eläinsuojelulain ja luonnonsuojelulain säännökset. Erehtyminen lain vaatimuksista on rangaistavaa. Tarvittaessa asiantuntija-apua tulee pyytää kokeneelta metsästäjältä tai paikalliselta riistanhoitoyhdistykseltä tai metsästysseuralta.

Oman alueen riistanhoitoyhdistyksen yhteystiedot saa [Suomen riistakeskuksen yhteystietohausta](#).

Metsästysseurojen toiminnasta saa tietoa [Suomen riistakeskuksen verkkosivujen metsästys-osiosta](#).

1.2 Suomessa lemmikkeinä tavatut lajit

Ryhmään 2 kuuluvat lajit ovat: **petoeläimiin kuuluva koirasusi ja maaoravat.**

Tähän ryhmään kuuluvia lajeja on pidetty/pidetään satunnaisesti lemmikkinä Suomessa. Koirasusia on tavattu myös muutaman kerran Suomen luonnossa. Ensisijaiset toimenpiteet tämän ryhmän lajeille ovat valistus maahantuontikiellosta, kasvattamiskiellosta sekä ympäristöön päästämiskiellosta. Ympäristössä tavatut lajien yksilöt hävitetään niiden lajinmäärittämisen jälkeen.

Valistetaan maahantuontikiellosta, kasvattamiskiellosta ja ympäristöön päästämiskiellosta. Kehotetaan lemmikkien omistajia varmistamaan, ettei lemmikki pääse lisääntymään eikä karkaamaan.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset.
- Aikataulu: jatkuva.

Pyydetään omistajalta selvitys eläimen alkuperästä ja hallussapidon perusteesta, jos olosuhteiden tai viranomaisten saaman muun tiedon vuoksi on perusteltua syytä epäillä, ettei hallussapitoon voida soveltaa lemmikkieläintä koskevaa poikkeusta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, poliisi, Tulli, läänineläinlääkärit, kunnan eläinlääkärit.
- Aikataulu: jatkuva.

Seurataan luonnonvaraisten susien ja koirien risteymien esiintymistä luonnossa osana susikannan DNA-monitorointia.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen riistakeskus.
- Aikataulu: jatkuva.

1.3 Suomessa satunnaisesti tavatut lajit

Ryhmään 3 kuuluvat laji ovat: **vieraslajeihin kuuluvat jalohaukkalinnut ja kiljuhanhen risteymät sekä vuoristokellosammakko.**

Jalohaukkalintujen lajeja kasvatetaan metsästyskäyttöön Venäjällä, Keski-Euroopassa ja Ilossa-Britanniassa. Vuonna 2018 metsästyshaukkojen käyttö sallittiin myös Tanskassa, mikä voi lisätä tulevaisuudessa tarhattujen jalohaukkojen harhautumista Suomeen. Haasteena on tunnistaa tarhapopulaatioista harhailevat tunturi- ja muuttohaukat sekä jalohaukkaristeymät Pohjois-Suomessa pesivistä luonnonvaraisista yksilöistä. Mikäli havaitaan varmistetun risteymän tai tarha-alkuperää olevan linnun pesivän luonnonvaraisen tunturi- tai muuttohaukan kanssa tulee se poistaa.

Kiljuhanhien risteymät ovat peräisin lähinnä Ruotsista, jossa kiljuhanhia on tarhattu ja istutettu Pohjois-Ruotsiin. Varmistetusti risteymiksi todettujen tai risteymiksi epäiltyjen tarha-alkuperää olevien värirenkastettujen lintujen kiinniotto (geneettisen alkuperän varmistamiseksi) tai poistaminen on lajin luonnonvaraisen kannan suojelemiseksi perusteltua. Kiljuhanhityöryhmä seuraa tarkasti lajin esiintymistä Suomessa ja toimii lajikohtaisena erityisasiantuntijatahona ja informoi haitallisen vieraslajin määritelmän täyttäviin yksilöihin kohdistuvien toimenpiteiden käynnistämistarpeesta.

Jos näiden edellä mainittujen ehtojen täyttäviä yksilöitä tavataan Suomessa, on toimenpiteisiin ryhdyttävä. Havainnoista ja toimenpiteistä on ilmoitettava vieraslajiportaaliin.

Ryhdytään välittömiin toimenpiteisiin em. lintulajien poistamiseksi niitä tavattaessa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, Metsähallitus, Kiljuhanhityöryhmä, Birdlife Suomi.
- Aikataulu: jatkuva.

Vuoristokellosammakkoja on tavattu satunnaisesti Suomen luonnossa, mutta lajin nykytilanteesta ei ole tietoa. Vuoristokellosammakon tila ja esiintyminen Suomessa on selvitetävää. Mahdollisesti löydettävien esiintymien leviäminen on estettävä ja niissä elävät yksilöt on pyrittävä hävittämään, niin kauan kun esiintyminen on vielä paikallista.

Selvitetään vuoristokellosammakon esiintyminen Suomessa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Suomen ympäristökeskus, Luonnonvarakeskus, ELY-keskukset.
- Aikataulu: 2021–.

Poistetaan havaitut yksilöt ja estetään lajin leviämistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset.
- Aikataulu: jatkuva.

1.4 Pienen leviämiskisrin lajit

Ryhmään 4 kuuluvat vieraslajeihin kuuluvat **päiväpetolinnut, pöllölinnut, varikset ja lepakot sekä euroopanlehtisammakko, leopardisammakko ja hyppysammakko.**

Näiden lajien/lajiryhmien haitallisia vieraslajeja ei ole tavattu Suomessa eivätkä ne menestyisi Suomen ilmasto-olosuhteissa joitakin lepakkolajeja lukuun ottamatta. Näille lajeille riittää tämän hetkiseksi hallintatoimenpiteeksi levinneisyyden seuranta Suomen ulkopuolella sekä tiedottaminen maahantuontikiellosta.

Seurataan lajien levinneisyysalueen kehitystä Suomen ulkopuolella.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, ELY-keskukset, Birdlife Suomi.
- Aikataulu: jatkuva.

Valistetaan harrastajia maahantuontikiellosta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, Tulli, Birdlife Suomi.
- Aikataulu: jatkuva.

2 Yleisiä toimenpidesuosituksia vieraslajien hallintaan

Yleisesti haitallisten vieraslajien hallintaan tarvitaan alla olevia toimenpiteitä.

Lisätään vieraslajitietoisuutta monikanavaisen viestinnän avulla:

- Tehostetaan kohdennettua viestintää kunnille ja kansalaisille sekä eri alojen toimijoille: mm. akvaariokaupat ja -harrastajat, puutarhakauppa, (koti)puutarhurit, lemmikkieläinkauppa ja -harrastajat, virkistys- ja ammattikalastajat, matkailijat.
- Aktivoidaan viestinnällä kansalaisia ilmoittamaan havaintojaan vieraslajiportaaliin ja osallistumaan torjuntaan ja talkoiden järjestämiseen.
- Kannustetaan viestinnällä myös maanomistajia ja kuntia tiedostamaan vastuunsa maillaan olevien vieraslajien torjuntavelvoitteista.
 - Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, tutkimuslaitokset, korkeakoulut, ELY-keskukset, kunnat, Metsähallitus, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Vieraslaji-asioiden neuvottelukunta, Suomen riistakeskus, riistanhoitoyhdistykset, Kuntaliitto, Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö ry, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt, neuvontaorganisaatiot ja oppilaitokset, puutarha- ja luonnonsuojelujärjestöt, paikalliset toimijat (esimerkiksi kotiseutu-, liikunta-, ulkoilu-, luonto- ja nuorisojärjestöt), akvaario- ja lemmikkieläinkauppa, muut yritykset.
 - Aikataulu: jatkuva.

Raportoidaan vieraslajiportaaliin toimenpiteistä ja havaintotiedoista yhtenäisesti kaikkien haitallisten vieraslajien osalta. Kehitetään torjuntatoimien seurantajärjestelmää ja sen käyttöönottoa.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, ELY-keskukset, kunnat, Suomen riistakeskus, Metsähallitus, Kalatalouden Keskusliitto, maa-, metsä- ja puutarhatalouden etujärjestöt ja neuvontaorganisaatiot, harrastajaryhmät (esimerkiksi metsästäjät, kalastajat, luontoharrastajat).
- Aikataulu: jatkuva.

Edistetään haitallisten vieraslajikasvien poistamista sellaisilla ympäristösopimusaloilla, jotka koskevat maatalousluonnon monimuotoisuuden ja maiseman hoitoa sekä kosteikkojen hoitoa. Jatketaan seuraavalla maatalouspolitiikan rahoituskaudella vastaavia toimenpiteitä. Tehostetaan komealupiinin ja muiden haitallisten vieraslajikasvien esiintymien tunnistamista neuvonnan ja tiedotuksen avulla, jolloin vieraslajikasvien torjunta on mahdollista sisällyttää ympäristösopimusten hoitosuunnitelmiin.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskusten E-vastuualue, Ruokavirasto, Pro Agria.
- Aikataulu: jatkuva.

Tehostetaan maaseudun kehittämisvaroilla (Leader) tuettavien hankkeiden hyödyntämistä haitallisten vieraslajien torjunnassa mm. tiedottamista parantamalla.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö/maaseutuverkosto, ELY-keskukset, alueelliset Leader-ryhmät.
- Aikataulu: jatkuva.

Varmistetaan jo torjuttujen haitallisten vieraslajikasviesiintymien seuranta ja tarvittava jälkihoito.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: torjuntaja tekevät ja tilaavat tahot, maanomistajat.
- Aikataulu: jatkuva.

Kehitetään uusia ei-kemiallisia torjuntamenetelmiä vieraslajikasvien torjuntaan (hautaus, peittäminen, kivituhka ym.).

- Vastuu- ja yhteistyötahot: tutkimuslaitokset, korkeakoulut, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Varmistetaan siirrettävien maa-ainesten puhtaus vieraslajien osalta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maanomistajat, maansiirto- ja rakennusalan toimijat, viheralan toimijat, Infra ry.
- Aikataulu: jatkuva.

Kehitetään vieraskasviainesta sisältävän jätteen ja maa-ainesten vastaanotto ja asianmukainen käsittely toimivaksi. Lisätään vastaanottopaikkoja ja tiedotetaan niistä aktiivisesti.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, Väylävirasto, Senaatti-kiinteistöt, Metsähallitus, jätehuoltolaitokset, maanomistajat, Viherympäristöliitto ry ja muut järjestöt, Infra ry., yritykset, tutkimuslaitokset.
- Aikataulu: 2020–.

III ANALYYSI JA TOIMINTASUUNNITELMA

TAHATTOMAN TUONNIN JA LEVIÄMISEN VÄYLISTÄ

1 Leviämisväylien luokittelu

Kansallisesti haitallisten vieraslajien leviämisväyliä selvitettiin luokittelemalla YK:n biodiversiteettisopimuksen (Convention on Biological Diversity CBD) -luokituksen mukaisesti luokkiin (Harrower ym. 2018). CBD-luokituksessa leviämisväylät jaetaan kuuteen luokkaan, jotka jakautuvat 44 alaluokkaan (Taulukko 8.1.). Kuusi luokkaa voidaan jaotella tahallisiin (luontoon vapauttaminen tai hallinnasta karkaaminen) ja tahattomiin (kulkeutuminen kontaminoituneissa eliöissä tai kulkeutuminen vektorin mukana) leviämisväyliin sekä väylää ja leviämistä kuvaaviin luokkiin (leviämisväylä tai ilman apua leviävät) (Taulukko 8.1.). Yhdellä lajilla voi olla useita leviämisväyliä. Selvityksessä eroteltiin Suomessa todetut leviämisväylät ja lajin potentiaaliset leviämisväylät.

2 Tulokset

2.1 Todetut leviämisväylät

Luontoon vapauttaminen oli leviämisväylä kurturuusulle (erosion torjunta) ja lännenpalsamille (kasviston ”parantelu” vieraslajeilla). Muu tahallinen vapauttaminen oli todettu leviämisväyläksi vuoristokellosammakolle ja alppivesiliskolle.

Hallinnasta karkaaminen oli leviämisväylä kaikille muille kasvilajeille paitsi hamppuvillakolle ja lännenpalsamille. Hamppuvillakko ja kanadanvesirutto ovat levinneet kasvitieteellisten puutarhojen kautta. Hallinnasta karkaaminen oli leviämisväylä myös minkille (turkistarhaus) sekä koirasudelle, maaoraville ja vuoristokellosammakolle.

Kulkeutuminen kontaminoituneissa eliöissä -luokkaan kuului neljä todettua leviämisväylää. Eläinten mukana ovat levinneet alaskanlupiini, kandanvesirutto, komealupiini ja kurturuus.

Elinympäristömateriaalin siirtämisen mukana on levinnyt japanin- ja sahalinintatar sekä komealupiini ja kurtturuusu. Espanjansiruetana on levinnyt taimitarhamateriaalin, kasvijätteen sekä elinympäristömateriaalin siirtämisen mukana.

Kulkeutuminen vektorin mukana -luokassa oli ainoastaan yksi todettu leviämisyväylä. Espanjansiruetana on levinnyt koneiden ja laitteiden mukana.

Vesiväylät on todettu olevan leviämisyväylä kanadanvesirutolle, kurtturuusulle ja lännenpalsamille.

Omin avuin Suomen rajan yli on todettu levinneen kaikkien vieraslejihin kuuluvien lintulajien sekä minkin. Hallinnan kannalta näistä lajeista rajan yli leviäminen on merkittävin kiljuhanhen risteymille.

2.2 Potentiaaliset leviämisyväylät

Tärkeimmät potentiaaliset leviämisyväylät liittyvät vieraslejihin kuuluvien lintujen, hietasisiliskon ja sammakkoeläinten hallinnasta karkaamiseen tai tahalliseen vapauttamiseen lemmikkinä käytöstä. Kasvilajeilla on paljon potentiaalisia leviämisyväyliä, mutta niiden kautta lajin yksilöitä tuskin leviää Suomeen. Kasvilajit ovat jo yleisiä Suomessa ja koristekasvikäyttö on ollut niiden pääasiallinen leviämisyväylä. Muista eliöryhmistä poiketen sammakkoeläimet voisivat levitä laivoissa salamatkustajina. Myös vesiväyliä pitkin leviäminen voi olla mahdollista sammakkoeläimille.

3 Tavoitteet ensisijaisten väylien hallinnassa ja leviämisen estämisessä

3.1 Karkaamisen estäminen

Karkaamisen estäminen on keskeinen toimenpide ihmisen hallinnassa olevien vieraslajien leviämisen estämiseksi. Tätä toimenpidettä koskevien lajien joukossa ovat kaikki kasvilajit (poislukien lännenpalsami), minkki, koirasusi, maaoravat ja vuoristokello sammakko. Kasvilajeista lähes kaikki ovat jo laajalle levinneitä. Niiden edelleen leviämisen estämisessä keskeistä on puutarha- ja muun niittojätteen huolellinen käsittely. Lisäksi on tärkeää valistaa ko. lajien myyntikiellosta. Minkkejä karkaa jonkun verran turkistarhoilta, mutta karanneet yksilöt eivät

menesty luonnossa. Koirasutta ja maaoravia pidetään satunnaisesti lemmikkinä. Hallinnassa olevien lemmikkien karkaaminen on estettävä.

3.2 Kulkeutuminen kontaminoituneissa tuotteissa tai vektorin mukana

Kulkeutumista kontaminoituneissa tuotteissa ja vektorin mukana kulkeutumista voi tapahtua sekä ulkomailta Suomeen että Suomen sisällä. Listan lajien osalta Suomeen kulkeutuminen ulkomailta on epätodennäköistä tai ainakin hallinnan kannalta merkityksetöntä. Suomen sisällä kulkeutumista voi tapahtua ajoneuvojen ja siirretyn maan mukana. Hallinnan kannalta keskeistä on kasvien ja espanjansiruetanan siirtyminen elinympäristömateriaalin mukana. Espanjansiruetana voi levitä myös taimitarhamateriaalin ja kasvien mukana. Sekä kontaminoituneiden tuotteiden että vektoreiden mukana leviämistä on vaikea valvoa ja torjua liikenteen laajuuden vuoksi. Mikäli jonkin lajin leviämisen estämistä halutaan priorisoida, se vaatii tarkennettuja tavoitteita ja kohdistettuja toimenpiteitä. Valistuksella voidaan edistää esim. puutarhajätteen mukana leviämisen estämistä paikallisesti.

4 Ensisijaiset toimenpiteet

4.1 Kohdennettu kansalaisvalistus ja yleinen tiedotus

Tiedotetaan lajeista, joita lainsäädäntö koskee.

Tiedotetaan kansallisesti haitallisten vieraslajien leviämistä, leviämisen estämisestä ja ympäristöön päästämiskiellosta.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, Suomen riistakeskus, ELY-keskukset, kunnat, viheralan toimijat, harrastajajärjestöt ja -yhdistykset, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Käynnistetään tiedotuskampanjoita.

Tiedotetaan puutarhajätteen oikeasta käsittelystä ja tuhoamisesta, jolla osaltaan estettäisiin koristekasvilajien ja espanjansiruetanan leviäminen ympäristöön. Kohdennetaan tiedotus koskemaan erityisesti kurturuusun ja komealupiinin torjuntaa ja torjuntajätteen hävittämistä.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö, Luonnonvarakeskus, Suomen ympäristökeskus, ELY-keskukset, kunnat, Luonnontieteellinen keskusmuseo Luomus, viheralan toimijat, harrastajajärjestöt ja -yhdistykset, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

4.2 Kohdennettu tiedotus kontaminoituun kasviainekseen ja vektoreihin liittyen

Käynnistetään tiedotuskampanjoita ja järjestetään koulutuspäivä liittyen maa-aineksen käsittelyyn ja liikenteen (erityisesti työkoneet) mukana leviäviin vieraslajeihin.

- Vastuu- ja yhteistyötahot: ELY-keskukset, kunnat, viheralan toimijat, taimi- ja kasvitarttuuttajajärjestöt, yritykset.
- Aikataulu: jatkuva.

Taulukko 8.1. Leviämisväyläselvitys.

Suomessa todetut leviämisväylät on merkitty x ja potentiaaliset leviämisväylät (x).

	KASVIT	LINNUT	NISÄKÄÄT	MATELIJAT	SAMMAKKOELÄIMET	NILVIÄISET
	Atskanlupiini Hamppuvilliakko Tarihatatar Japanintatar Sahalinintatar Kanaadanvesiruutto Komealupiini Kurturuusu Lännenpatsami Päiväpetollinnut Jalohaukkalinnut Pöllöllinnut Varikset Kiljuhanhen risteymät Minkki Koirasusi Lepakot Maoravat			Hietasiilisko	Vihersammakot Euroopanlehtisammakko Vuoristolosammakko Leopardisammakko Hyppysammakko Alppivesiilisko	Espanjansiruutana
TAHALLINEN						
KAUPPATAVARAN LIIKKUMINEN						
LUONTOON VAPAUTTAMINEN						
	Biologinen torjunta					
	Erosion torjunta	(x)	(x)	(x)	(x)	x
	Kalanistutus					
	Riistaeläinten istutus					
	Maiseman/kasviston/eläimistön "parantelu" vieraslajeilla					x
	Istutus suojele- tai kannanhoitotarkoituksessa				(x)	
	Vapauttaminen luontoon muussa käyttötarkoituksessa ¹					
	Muu tahallinen vapauttaminen	(x)		(x)	(x)	(x)
HALLINNASTA KARKAAMINEN						
	Maatalous (ml. bioenergia)		(x)	(x)	(x)	
	Vesiviljely					
	Kasvitieteellinen puutarha/eläintarha/akvaario ²	x		x	(x)	(x)
	Lemmikki-, akvaario- ja terraariolajit ja niiden ravintoeliot ³		(x)	(x)	(x)	(x)
	Tuotantoeläimet ⁴					
	Metsätalous (ml. uudelleenmetsittäminen)	(x)				
	Turkistarhaus					x
	Puutarhatalous				(x)	
	Koristekäyttö (muu kuin puutarhatalous)	x	(x)	x	x	x
	Tutkimus ja ex situ -jalostus					
	Elävä ravinto ja elävät syötit					
	Muu hallinnasta karkaaminen			(x)	(x)	(x)
TAHATON						
KULKEUTUMINEN KONTAMINOITUNEISSA ELIÖISSÄ						
	Taimitarhamateriaali					x
	Syötit					
	Ruoka (ml. elävä ravinto)					
	Eläinten mukana leviäminen ⁴	x		x	x	(x)
	Eläinten loisina leviäminen ⁵					
	Kasvien mukana leviäminen ⁶				(x)	x
	Kasvien loisina leviäminen ⁷					
	Siementen mukana leviäminen			(x)	(x)	
	Puutavarakauppa					
	Elinympäristömateriaalin siirtäminen	(x)	x	x	x	(x)
VEKTORI						
KULKEUTUMINEN VEKTORIN MUKANA						
	Kalastusarvikkeet			(x)		
	Kontti/rahti					
	Lentokoneessa salamatkustajana			(x)	(x)	
	Laivassa salamatkustajana ⁸					(x)
	Koneet ja laitteet			(x)	(x)	(x)
	Ihmiset ja matkatavarat/laitteet (erityisesti matkailu)					x
	Organiset pakkausmateriaalit (erityisesti puu)					
	Laivojen painolastivesi					(x)
	Laivojen runkoon kiinnittyminen			(x)		
	Muut kulkuneuvot			(x)	(x)	(x)
	Muu kuljetus			(x)	(x)	(x)
VÄYLÄ & LEVIÄMINEN						
LEVIÄMINEN						
LEVIÄMISVÄYLÄ						
	Vesiväylät	(x)		x	(x)	x
	Tunnelit ja sillat					
ILMAN APUA LEVIÄVÄT						
	Vieraslajin leviäminen omin avuin rajan yli			x	x	x

¹(turkikset, kuljetus, lääkekäyttö), ²(pl. kotiakvaariot), ³(ml. eläimet, jotka jätetty heikolle valvonnalle),

⁴(pl. loiset, isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit), ⁵(ml. isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit),

⁶(pl. loiset, isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit), ⁷(ml. isäntälajin/vektorin mukana leviävät lajit),

⁸(pl. painolastivesi ja runkoon kiinnittyneet lajit)

Liite 1

Liite 1 **Kansallisesti haitallisten vieraslajien luettelo** (Valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 740/2019).

Liite A

ELÄIMET

Liitteen A 1.1–2.4 ja 4.1 kohdassa tarkoitetaan niitä lajiryhmään kuuluvia lajeja, jotka ovat Suomessa luontaisen levinneisyysalueensa ulkopuolella ja jotka eivät sisälly Euroopan unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luetteloon.

1 Nisäkkäät

1.1 lajiryhmä: **petoeläimet** (*Carnivora*),

mukaan lukien

1.1.1 **kesykoiran ja suden** (*Canis lupus*) **tai kesykoiran ja toisen koiraelainlajin** (*Canidae*) **risteymät sukupolvissa F1–F4, sekä näiden risteymien ja muun kuin kesykoiran risteymät;**

1.1.2 **kesykissan ja toisen kissaeläinlajin risteymät sukupolvissa F1–F4, sekä näiden risteymien ja muun kuin kesykissan risteymät;**

ja lukuun ottamatta seuraavia lajeja:

- metsästyslain (615/1993) 42 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut petoeläimet;
- kesykoira ja sen lajiristeymät sukupolvesta F5 eteenpäin;
- kesykissa ja sen lajiristeymät sukupolvesta F5 eteenpäin;
- fretti.

1.2 lajiryhmä: **lepakot** (*Chiroptera*)

1.3 lajiryhmä: **maaoravat** (*Tamias*)

2 Linnut

2.1 lajiryhmä: **päiväpetolinnut** (*Accipitriformes*) **ja niiden risteymät**

2.2 lajiryhmä: **jalohaukkalinnut** (*Falconiformes*) **ja niiden risteymät**

2.3 lajiryhmä: **pöllölinnut** (*Strigiformes*)

2.4 lajiryhmä: **varikset** (*Corvidae*)

2.5 **kiljuhanhen** (*Anser erythropus*) **risteymät muiden hanhilajien kanssa**

3 Matelijat

3.1 **hietasisilisko** (*Lacerta agilis*)

4 Sammakkoeläimet

- 4.1 lajiryhmä: vihersammakot (*Pelophylax*)
- 4.2 euroopanlehtisammakko (*Hyla arborea*)
- 4.3 vuoristokellosammakko (*Bombina variegata*)
- 4.4 leopardisammakko (*Lithobates pipiens*)
- 4.5 hyppysammakko (*Rana dalmatina*)
- 4.6 alppivesilisko (*Ichthyosaura alpestris*)

5 Nilviäiset

- 5.1 espanjansiruetana (*Arion vulgaris*)

Liite B

KASVIT

- 1 alaskanlupiini (*Lupinus nootkatensis*)
- 2 hamppuvillakko (*Jacobaea cannabifolia*)
- 3 tarhatatar (*Reynoutria x bohémica*)
- 4 japanintatar (*Reynoutria japonica*)
- 5 sahalinintatar (*Reynoutria sachalinensis*)
- 6 kanadanvesirutto (*Elodea canadensis*)
- 7 komealupiini (*Lupinus polyphyllus*)
- 8 kurtturuusu (*Rosa rugosa*, ml. *Rosa rugosa* f. *alba*)
- 9 lännenpalsami (*Impatiens capensis*)